

cascall i no pas *castall* (veg. el context en *AlcM*, s. v. *bòrax*); «les dides --- si tot los fall, / quants ab *cas-*
call, / per fer dormir / los fan morir / o ls fan de-
ments», JRoig, *Spill* (v. 9146); «*cascall*: papaver»,
OPou (*ThPu.*, 48b). Segueix essent mot ben conegut
popularment, almenys a Eivissa («*casca*y: adormide-
ra», PzCabrero) i entre valencians (Cavanilles, *Obs.*
II, 331), on encara usen les llavorettes per fer dormir
(pron. *kaskál*, Giner, 1936, no *kašk-*). En àrab
bašbāš ja figura com a nom del *papaver* o «dormide-
ra» en *RMa.*, el gloss. de Leiden (S. xi), *PAlc.* i molts
més. Altrament no caldrà repetir ací les dades i raons
que ja dono en l'article de 1936 (una mica ampliat en
EntreDL III, 85-86); en àrab potser és d'origen persa
(cf. Steiger, *Fs. Jud.*, 1943, 694).

Cascallar, cascallejar, cascallós, cascament, V. cas-
car Cascaneta, V. cancaneta

CASCAR, probablement del ll. vg. *QUASSICARE,²⁰
derivat del ll. QUASSARE 'sacsejar', 'brandar', 'copejar',
'trontollar amb contusió', freqüentatiu de QUATÈRE
'sacsejar'; en aquesta família de mots, més en els de-
rivats que en el verb primitiu, s'ha entremesclat un
grup de creació expressiva o onomatopeica que tam-
bé pogué influenciar poc o molt l'evolució del primi-
tiu. □ 1.ª doc.: S. XIII, Llull, etc.

«Moltes vergues a donar diciplina --- donaven dan-
a la persona en ço que la *cascaven*», Llull (*Blanq.*,
NCl. II, 15.20; sembla realment lliçó millor que la de
P, *macavan*; altre passatge lullian en *AlcM*); «si el
leyn --- vendrà en terra, e --- lo leyn se sacudirà o s
casçarà --- e l seynor del leyn vol adobar de continent
son leyn e seguir e fer son viatge, pot-o fer, e ls mer-
cadors són-li tenguts d'esperar», *Costums de Tortosa*³⁵
(Ol., 463); «fo trebalatz per febres o per gota o per
alscunes tristors, o fo *cascat* per als cunes dolors»,
VidesR., f° 74r2 (n. 34), traduïnt «aut podagrae mo-
lestia pressus fuit aut validis doloribus *conquassatus*»
(197.28); «una galera --- haguere a leyar, per tal car
era règeament *cascada*», Desclot (§ 166, *NCl.* v,
110.30). No és rar en escriptors medievals: «l'abat en
te<r>ra tot envés, e al caure q'él fèu, el se *casca*
molt; e Laonel li va ab son caval desús lo cos, tant
que tot lo *qasca*, e Baorts --- cuydà ben morir»⁴⁵
(142.12, 13) traduïnt «bleciez --- debrise ---» de l'ori-
ginal de la *Queste*; «Scipió --- no era gens hujat ni
cascat en lo cors, ni per calor, ni per naffres ni per
pols ---», Ant. Canals (*Scipió*, *NCl.*, p. 78; ed. M. i
Planes, p. 40); freqüent en JRoig: «ab sa correja /
fort la ferí, / e la serví / bé, de punyades; / la sque-
na, ausades, / bé li *casca*, / e la tancà / en son cast-
tell», «jutge final / en tribunal, / cert, quan seurà,
/ esclafarà / los reyatons, / les nacions / --- / just jut-
jarà: / caps *casçarà* / del terrenal / ---» (*Spill*, vv.⁵⁵
1063, 11712). *Cascat* aplicat a la fruita macada és una
de les accs. que més han quedat, almenys en els par-
lars occidentals i valencians: «(dones són com) / --- /
fum de carbó, / d'àguila ploma, / *cascada* poma, /
ram de tavernes, / buydes cisternes / ---», *Spill*, v.⁶⁰

7816. De fet avui el mot ha perdut la major part de
la seva vitalitat en el cat. oriental i, si no m'enganyo,
també a les Balears; reemplaçat per *macar*, *capolar* i
algun altre sinònim. Hi resta viu només en algunes
accs. afectives, pintoresques o molt especials: *cascar-se*
els peus (no pas pertots), *cascar-se els pits*, l'obscc *cas-*
car-se-la (Bna., Mall., Men.), el mig-murriesc *cascar-se*
(un menjar) 'crospar-se', empassar-se'l a crema-dent';
si li porten el dit del general Echagüe «me'l *casco*
com un melindro», fa dir a l'emperador del Marroc
Pitarra (*La Botifarra de la Llibertat*, a. 1860); el par-
ticipi, almenys, deu ser popular en ross.: «se morien
pas tots, mé tots eren *cascats* / --- / tenien tant de
migroler / que jaltaven-se pas de re», Saisset, *Cata. del*
Ross., 233. En canvi en català occidental ha servat
usos més generals: «portant sabates fortes lo peu no
es *casca* tant com anant amb espartenyès», Sarroca
de les Garrigues (1935); a Vall Ferrera i Ferrera de
Pallars no usen *macar*, *macat*, per a la fruita sinó una
poma cascada, ha caigut de l'arbre i s'ha *cascat* (1932-
33). Usos no menys vivaços en valencià, on també tro-
bem, p. ex.: «demanant-los confits per als seus xi-
quets: encara que, dempuix, se'ls *casquen* casi tots
elles», MGadea, *T. del Xè* I, 374.

Que el verb llatí QUASSARE presentava un bon re-
pertori de sentits adequat per servir de base de *cascar*,
o del ll. vg. *QUASSICARE, ens ho demostren les glos-
ses: «quasso: σαθρῶ ['avarier, gâter, faire tomber en
pourriture'], *CGL* II, 429.33; τινάσσω ['secouer,
ébranler'] II, 456.12; θλώ ['mentir, froisser, broyer']
III, 145.59; *quassat*: vexat, concutit, frangit' v, 326.
18, «*quassatus*, -tum: fractum' v, 140.2; «confractum
IV, 276.36». Alguna vegada veiem ja el *QUA-* reduït a
CA-: «*casso*: σαθροῦμαι», *CGL* II, 429.31. Però que
l'ètimon del fr. *casser* 'rompre' no pot ser el ll. clàssic
CASSARE 'anullar' ho demostra, encara més que el sig-
nificat, el fet que *CA-* hauria donat *cha-* en francès,
mentre que *ca-* francès remunta normalment a *QUA-*.
I és sabut que, especialment en síl·laba pretonica, i
quan hi ajuda algun altre factor en el «context» fo-
nètic, *QUA-* també es redueix a *CA-* en català i altres
llengües hispàniques: recordem *catorze* QUATTUOR-
DECIM oposant-se a *quatre*, *caire* QUADRUM, *casi* o *caix*
al costat de *quasi*, *quaix*, QUASI, etc.

DERIV.: *Casca*: és sabut que el cast. comú *cáscara*,
arag. i cast. ant. i dial. *casca* és considerat general-
ment com a derivat de *cascar* (perquè l'hem de «cas-
car» per menjar-ne el contingut i pels factors auxiliars
alludits més amunt), veg. l'article del *DCEC* (I, 716-
7); formes afins pertanyen dialectalment al català i a
parlars limítrofs de la nostra llengua: aranes *casca*
'closca', Fonz *casca* 'closca d'ou', (AORBB II, 258).
Barravés i Benasc *casca* 'closca (de l'ou)' (*BDC* VI, 162),
Cardós i Vall Ferrera *casca* 'closca de l'ou, de l'ave-
llana' (a tots els pobles, si bé a Tor també diuen
clasca, 1932-34); *casca* «espècie de ramellet de dolç»
a Tortosa o Rib. d'Ebre (Aràbia, *Misc. Folk.*, p. 164),
'coca de pasta d'ensaimada' men. (Ciutadella, en Moll,
Misc. Alcover), 'confitura o pasta que es fa per Na-
dal' mall. (*DAG.*).